

Eleven som aktør

Thomas Nordahl

03.05.13

Høgskolen i Hedmark
Senter for praksisrettet utdanningsforskning

Innhold

- Forståelse av barn og unge som handlende, meningsdannende og lærende aktører i eget liv
- Fire avgjørende spørsmål om engasjement og medvirkning
- Konsekvenser for pedagogisk praksis i barnehage og skole

Tre ulike perspektiver på barn og unge sine handlinger og læring

- Kontekstuelte perspektiv med fokus på læringsmiljøet og undervisningen
- Aktørperspektiv med fokus på barn og unge sine virkelighetsoppfatninger og mestringsstrategier. Aktør i eget liv
- Individperspektiv med fokus på individets forutsetninger, hjemmeforhold, skader og vansker (patologi)

Bruk av et tradisjonelt individperspektiv

- Individperspektivet peker på de sammenhenger det er mellom de vanskene/problemene som kan tilknyttes eleven og de problemer barn og unge har i skolen.
- De tradisjonelle objektivt orienterte individperspektivene har hatt og har en sterk posisjon i det pedagogiske fagfeltet.
- Svært mange av de organisatoriske, metodiske og innholdsmessige valgene som gjøres kan knyttes til dette perspektivet
- Perspektivet er ”riktig”. Det vil til enhver tid finnes elever i skolen med individuelle vansker og skader. Men er det hensiktsmessig?

Vanskegruppe	Prosent
Ingen vanskeligheter	77,1
Hørselshemmet	0,5
Synsproblemer	0,4
ADHD- diagnose	1,0
Atferdsproblemer men ikke ADHD	5,6
Spesifikke innlæringsvansker	7,3
Generelle lærevanskeligheter	3,8
Andre vanskeligheter	3,9
Autismespektret	0,6

Individuelle årsaksforklaringer

- De medisinske og psykologiske forklaringsmodellene er uttrykk for individorienterte årsaksforklaringer.
- Ved årsaksforklaringer finner vi årsaker til elevens problemer i noe som eleven selv ikke har herredømme over.
- Om en hendelse skal være virkning av en tidligere hendelse må det eksistere en lov som forbinder virkningen med årsaken.
- Slike vitenskapelige lover finnes i liten grad i pedagogikken. De individorienterte forklaringsmodellene tilfredsstiller derfor ikke krav til årsaksforklaringer

Bilde i brosjyre fra Kirke- og undervisningsdepartementet (1950)

Tilbakestående barn som med stort utbytte har gått i spesiellskole.

Barn som er for lavtstående til å ha nytte av skolegang. De ken av og til ha litt nytte av opplæring i særskilte arbeidsheimer.

Aktørperspektivet

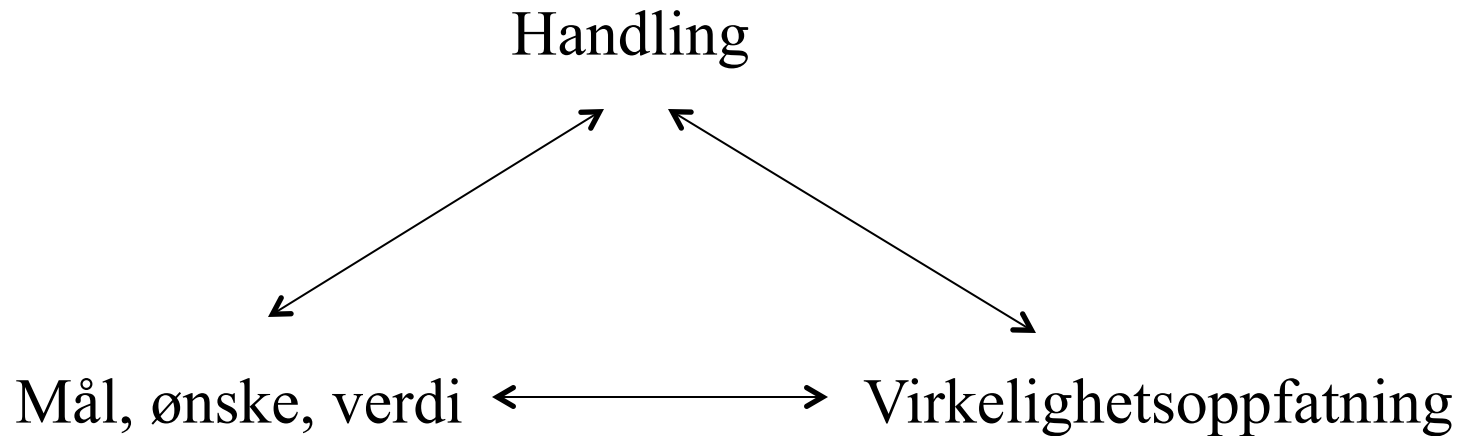
- Barn, unge og voksne er handlende og villende individer som ønsker å skape mening i sin tilværelse.
- Vi danner oss subjektive virkelighetsoppfatninger og meninger på bakgrunn av det som eksisterer og foregår omkring oss og det vi tror om oss selv
- Disse virkelighetsoppfatningene danner ofte grunnlaget for de handlinger vi ”velger”.
- Intensjonale handlinger blir valgt for å realisere noe i framtid. Handlingen skjer fordi den skulle skje.

Intensjonale handlinger – teorien om det rasjonelle valg

Vi handler ut fra våre virkelighetsoppfatninger og de mål, ønsker eller verdier vi ønsker å realisere med handlingen

Det er bare en ting som kan avgi mål for hva en skole bør være, og denne ting er forståelse av det som er skolens hovedsak, nemlig barnet. Ikke «forståelse» i sentimental forstand, men i betydningen «innsikt».

Jens Bjørneboe 1976, s. 69

Forståelse av andres handlinger

- Et viktig spørsmål i sosialantropologi er:
  - Hva som skal være vår holdning når vi møter virkelighetsoppfatninger og handlinger som umiddelbart ser ut til å være irrasjonelle?
  - Svar: Rasjonalitet må i noen grad forstås og tolkes innenfor den konteksten virkelighetsoppfatningen oppstår og handlingen utføres i.
- Kan de handlinger som av lærerne oppfattes som irrasjonelle, i form av problematferd, dårlige arbeidsinnsats og lignende, være rasjonelle sett fra et elevperspektiv?
- Anvendt på elever i skolen vil dette innebære at det er mulig å drøfte rasjonaliteten i elevens virkelighetsoppfatninger og handlinger i et kontekstuellet perspektiv.

Forståelse av barn og unge som aktører - pedagogisk implikasjoner

- Forståelse gir grunnlag for å påvirke barn og unge sine handlinger og læring
- Forståelse gjør barn og unge i stand til å forstå seg selv.
  - Barnet er i like stor grad som den voksne i stand til å tenke over sin egen tenkning, og å korrigere sine ideer og begreper gjennom refleksjon (Bruner 1997).
- Forståelse påvirker barns oppfatning av og innstilling til voksne.
- Forståelse av barn påvirker de voksne sine handlinger. Vår kjennskap til andre mennesker er viktig for hvordan vi forholder oss til dem.
- Forståelse er å lytte til barn og unge og gi de medvirkning

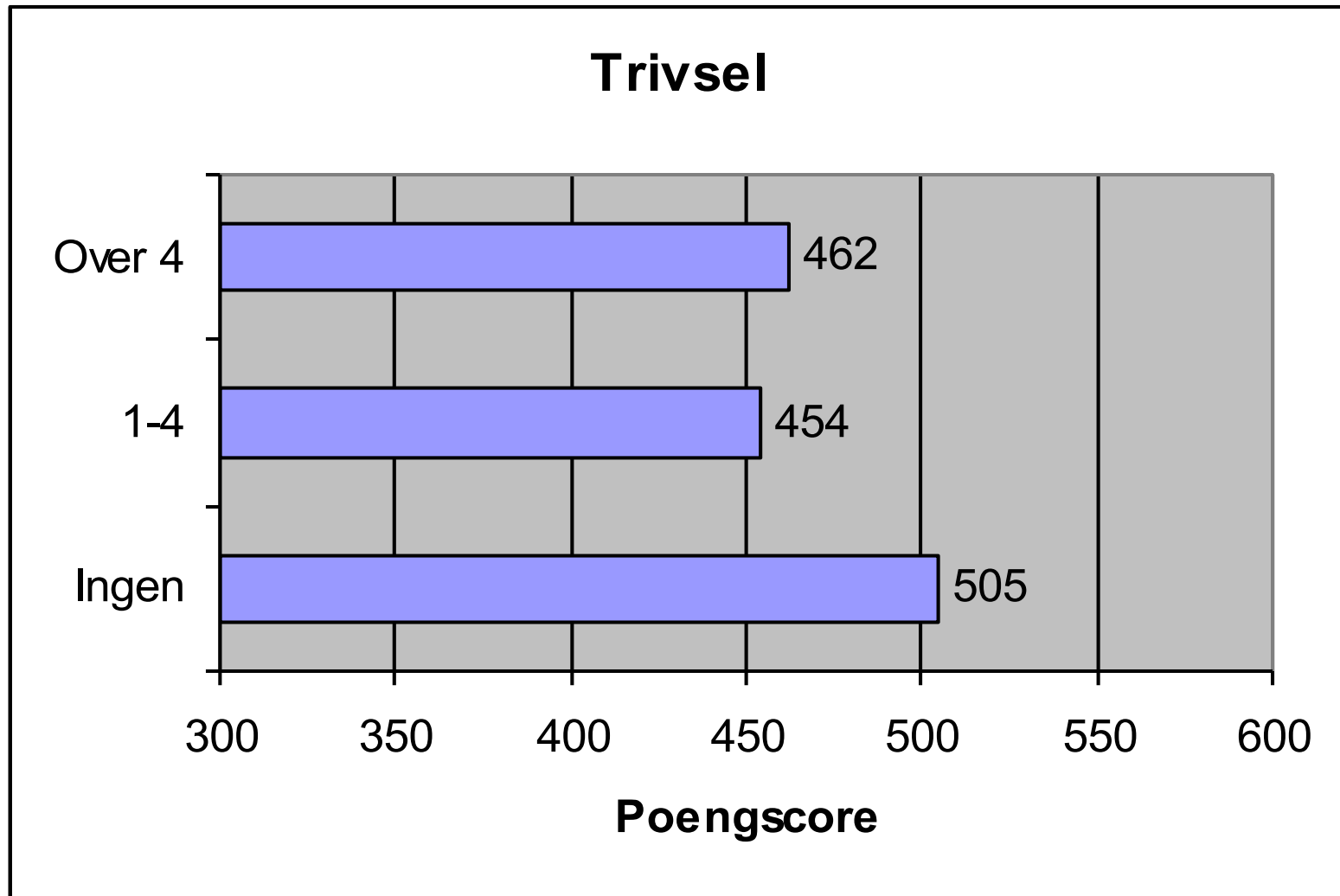
Fire grunnleggende spørsmål for barn og unge sin interesse og deltagelse i læringsprosessen

1. Hvordan har jeg det?
  2. Er jeg interessert?
  3. Er det viktig?
  4. Kan jeg klare det?
- Spørsmål 1 og 2 er knyttet til oppmerksomhet.
Har jeg deres oppmerksomhet?
  - Spørsmål 3 og 4 er knyttet til engasjement.
Er de engasjerte?

1. Hvordan har jeg det? - barn og unge sine emosjoner

- Entusiastisk
- Interessert
- Glad
- Fornøyd
- Nysgjerrig
- Stolt
- Kjedsomhet
- Uinteressert
- Frustrert
- Trist
- Engstelig
- Skamfølelse og selvbebreidelse

Elever med og uten spesialundervisning

1. Hvordan har jeg det? – pedagogiske strategier

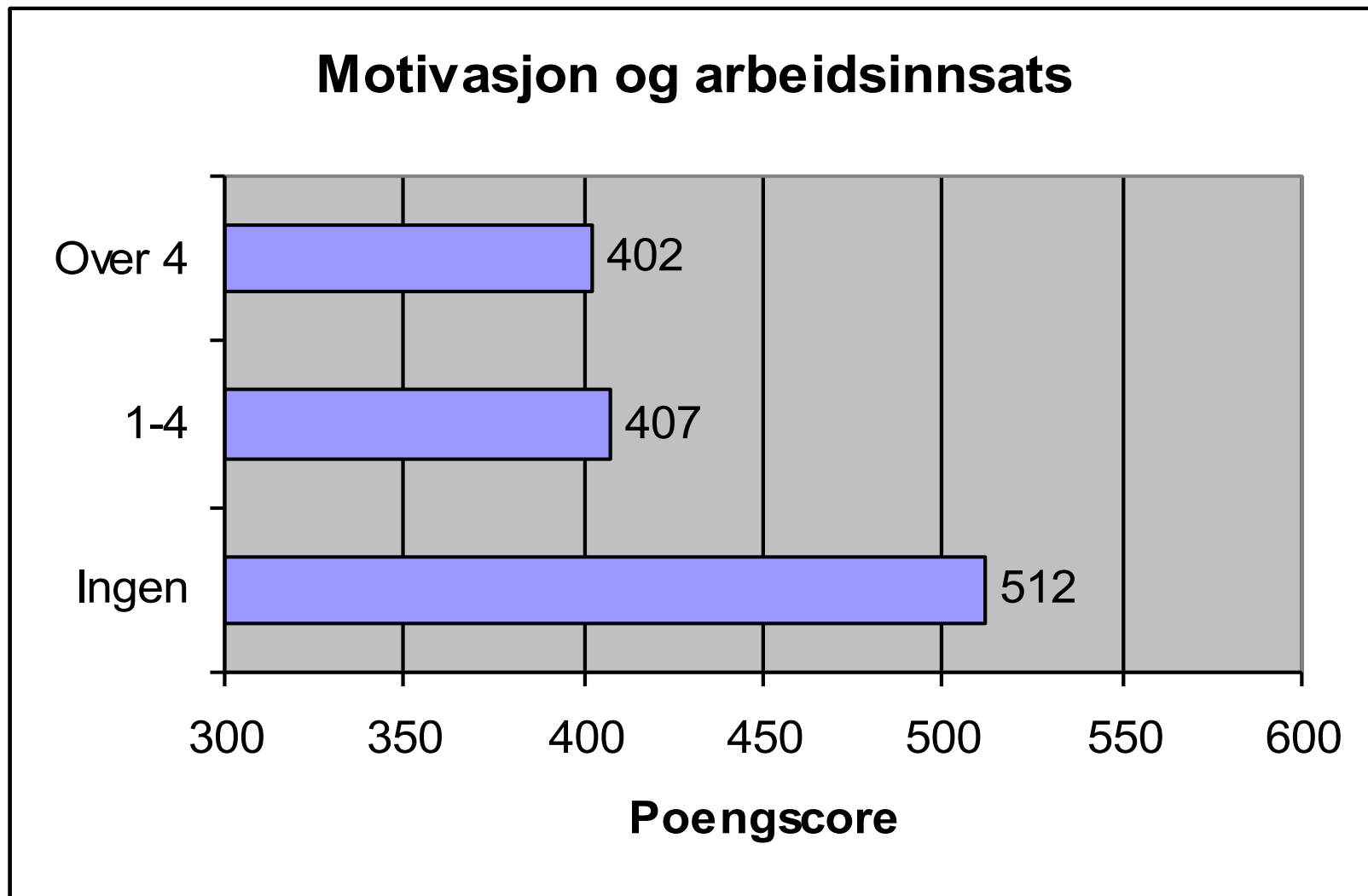
- Oppretthold trykket og hastigheten i den pedagogiske praksis
- Lag avbrudd med fysisk aktivitet
- Vær interessert og entusiastisk som voksen
- Bruk humor
- Etabler og oppretthold positive relasjoner til barn/elever
- Vektlegg utvikling av positive relasjoner mellom barn og unge. Stopp alle tegn på krenkelser.

2. Er jeg interessert?

- Det er vesentlig å skille mellom situasjonsinteresse og individuell interesse.
- Situasjoner kan fange barns/elevs interesse, men det er vanskelig å holde den over tid
- Den individuelle interessen opprettholder i større grad interesse over tid

Elever med uten spesialundervisning

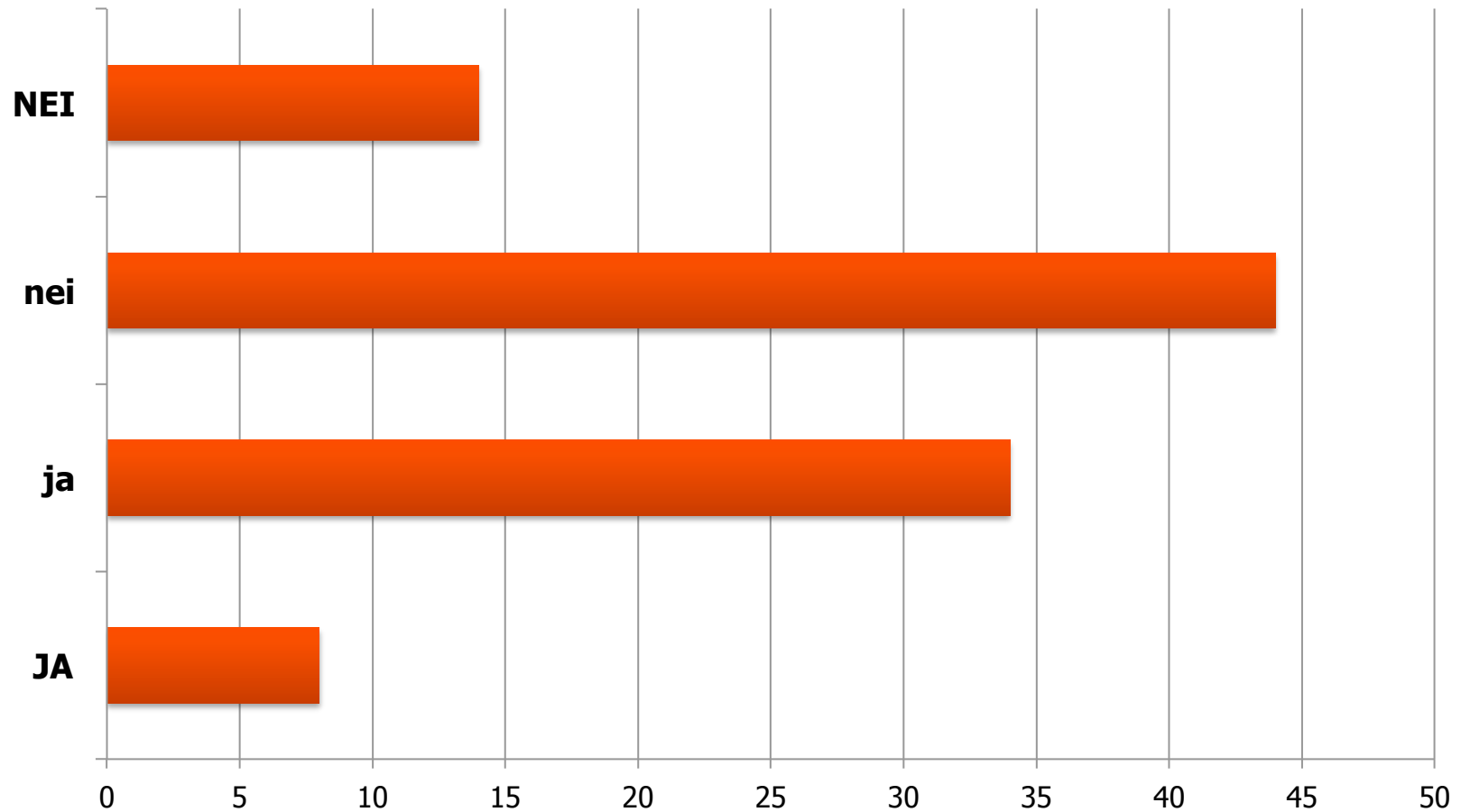
2. Er jeg interessert? – pedagogiske konsekvenser

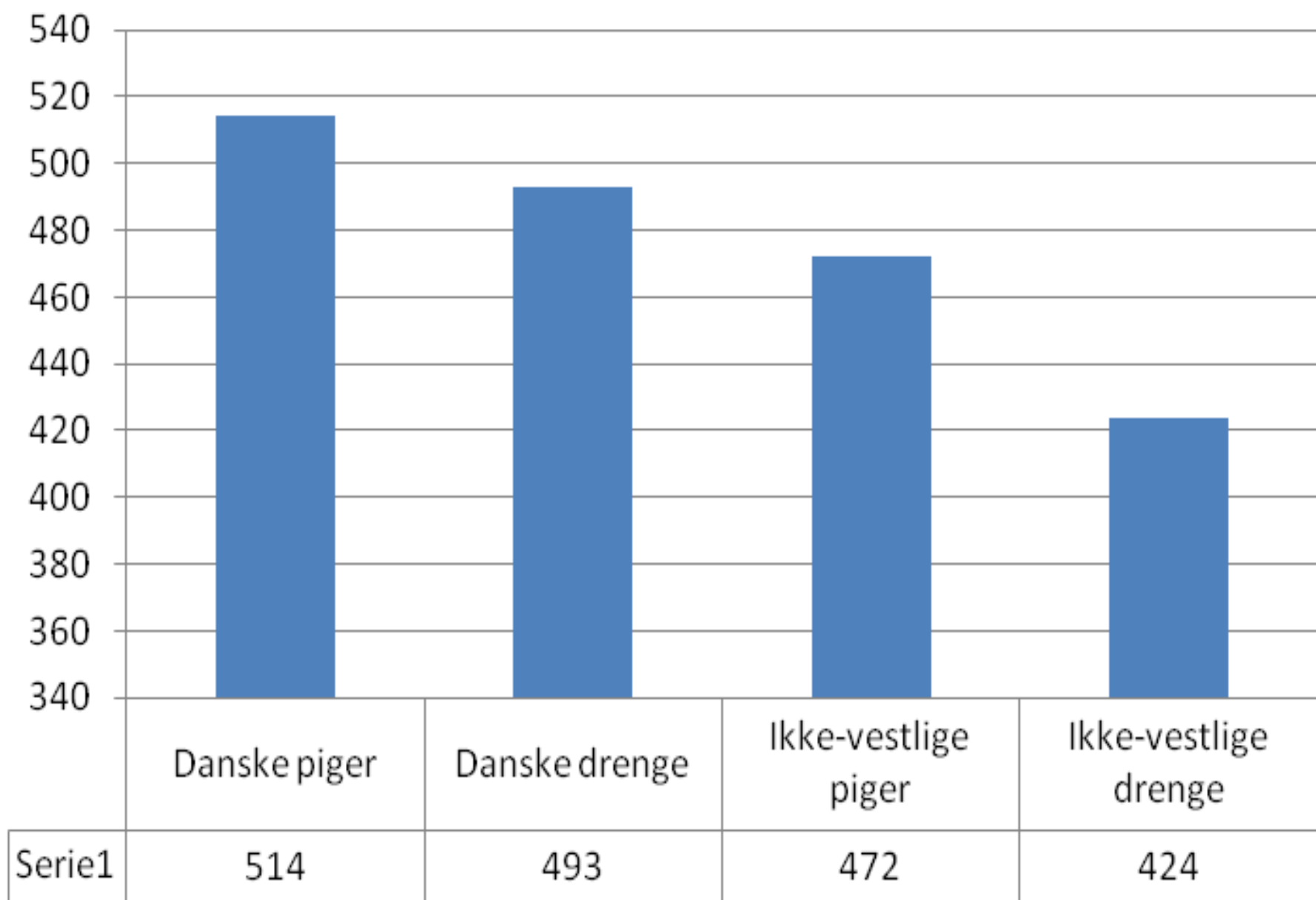
- Bruk spill og spill-lignende aktiviteter for å fange og opprettholde interesse
- Konkurranser som ikke har konsekvenser for den enkelte bidrar til interesse
- Skap debatt og legg fram motstridende synspunkter som enkeltindivider kan stå for
- Bruk uvanlig informasjon, fortellinger og lignende
- Anvend mye bruk av åpne spørsmål

3. Er det viktig?

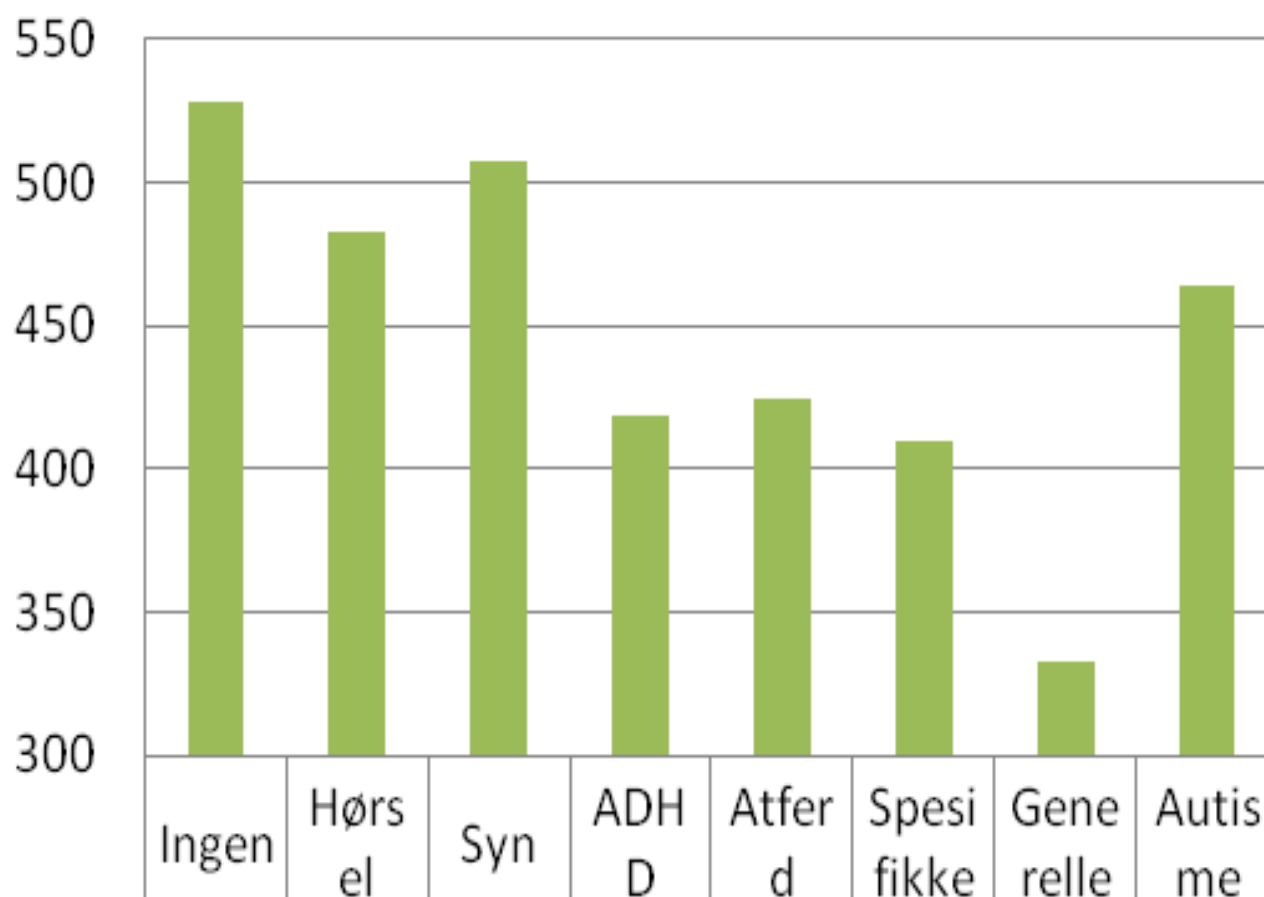
- Hvis svaret er ja, vil de fleste oss få engasjement som gjør at vi ønsker å delta i ulike aktiviteter.
- Om det oppleves som viktig eller relevant er knyttet til våre personlige mål, ønsker og verdier.
- I hvilken grad er det samsvar mellom personlige mål og institusjonens/den voksne sine mål?

Det er viktigere for meg å få venner på skolen enn å lære

Karakterer

Karakterer	528	483	507	419	424	410	333	464
------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

3. Er det viktig? – noen pedagogiske konsekvenser

- Knytt innholdet til barn og unge sitt hverdagsliv og de erfaringer de har med seg
- Gi barn og unge noen muligheter for valg, det vil si både mulighet for å velge bort og å velge til.
- Hold fokus på relativt få emner/områder og støtt opp om anvendelse av kunnskap.
- Barn og unge bør utfordres på sine valg og oppfatninger, da vil de selv se på læring som viktig

4. Kan jeg klare det?

- Hvis svaret er ja, øker sannsynligheten for engasjement og læring.
- Hvis svaret er nei, har ja-svar på de andre spørsmålene liten verdi.
- Forståelsen av svaret på spørsmålet er knyttet til self-efficacy – forventning om mestring:
  - Den oppfattede kapasiteten til læring eller utførelse av handlinger.
- Teori om selvet knyttet til to modeller:
  1. En ferdig forståelse av egen kapasitet (smart eller mindre smart), en tro på at intelligens er stabilt og uforanderlig.
  2. En vekstforståelse av egen kapasitet. Min kapasitet er mest avhengig av egen innsats. Intelligens eller smartness er ikke stabil.

4. Kan jeg klare det? – pedagogiske konsekvenser

- Barn og unge bør stimuleres så langt som mulig til å etablere en vekst- og utviklingsorientert forståelse av seg selv.
- Vær forsiktig med konstant å fortelle barn hvor smarte og flinke de er
- Alle barn og unge trenger autentiske mestringsopplevelser
- Synliggjør framgang for elever/barn
- Gi tydelig verbal tilbakemelding på arbeidsinnsats og forberedelser
- Den voksne må formidle forventninger om mestring – jeg tror du klarer dette
- Det må være lov å gjøre feil

Faktorer med stor effekt på elevers læring og utvikling (Hattie 2009, Hattie 2012)

Område	Effekt-størrelse
Elevens kjennskap til og forståelse av eget faglig kunnskapsnivå	1,44
Formativ evaluering med vekt på læringsstrategier og læringsprosesser	0.90
Klare standarder for god undervisning - microteaching	0,88
Faglig diskusjon/ interaksjon i klasserommet, lærerens evne til å lytte.	0,82
Lærerens ledelse, tydelighet og struktur i undervisningen	0,75
En positiv og støttende relasjon mellom elev og lærer	0.72

Konklusjoner hos Hattie

- Det er læreren og lærerens interaksjon med elevene som har sterkest effekt på elevenes læring.
- Læreren må kunne se læring gjennom øynene til elevene og på den måten gjøre både undervisningen og læring synlig for eleven selv.
- Vi trenger lærere som overveier og drøfter egne praksis ut fra forskningsbasert kunnskap og som er direkte og engasjerte i undervisningen.
- Læring handler om det som foregår i undervisningen, ikke om det som er utenfor læringsarenaen.

Know the impact

Enhver skoleleder, lærer og pedagog er i en lederposisjon.
Ikke spør om du leder. Det gjør du. Ikke spør om du vil
gjøre en forskjell. Det vil du. Spørsmålet er:

*Hvilken type leder vil du være og hvilken forskjell vil du
gjøre?*

(Dufour & Marzano 2011, s. 208)